

Programma van maatregelen: Gent – Nieuwewandeling

Het programma van maatregelen geeft een gemotiveerd advies over het al dan niet moeten nemen van maatregelen voor de omgang met archeologisch erfgoed bij bodemingrepen. Het beschrijft de aard van deze maatregelen en de uitvoeringswijze van de eventuele maatregelen.

Gemotiveerd advies

Het was tot op heden enkel mogelijk een bureauonderzoek (projectcode 2016J145) uit te voeren. Het bureauonderzoek toont aan dat verder vooronderzoek nodig is aan de hand van proefsleuven. Momenteel is het terrein bebouwd en verhard. Omwille van praktische redenen is het aangewezen dat voor aanvang van het proefsleuvenonderzoek de bebouwing gesloopt kan worden tot op maaiveldniveau en de verharding voorzichtig verwijderd kan worden. De funderingslaag van de verharding mag nog niet verwijderd worden, om het onderliggende bodemarchief zo min mogelijk te roeren. Voor een afweging van de verschillende onderzoeksmethoden die nog in aanmerking komen, verwijzen we naar het onderdeel Onderzoeksmethode in het Programma van maatregelen (zie verder).

Het onderzoeksgebied vertoont archeologisch potentieel. Met name resten uit de Romeinse periode en de volle middeleeuwen kunnen aanwezig zijn binnen het onderzoeksgebied. Het onderzoeksgebied blijkt op basis van historische kaarten lang in gebruik geweest als akkerland en grasland. Pas in het laatste kwart van de 19de eeuw verschijnt bebouwing binnen het onderzoeksgebied. Gezien de impact van de geplande werken en het archeologisch potentieel van het onderzoeksgebied wordt bijkomend archeologisch vooronderzoek nodig geacht.

Programma van maatregelen voor uitgesteld vooronderzoek met ingreep in de bodem

Administratieve gegevens

Naam en adres initiatiefnemer: Immogra, Kortrijksesteenweg 1157, 9051 Sint-Denijs-Westrem

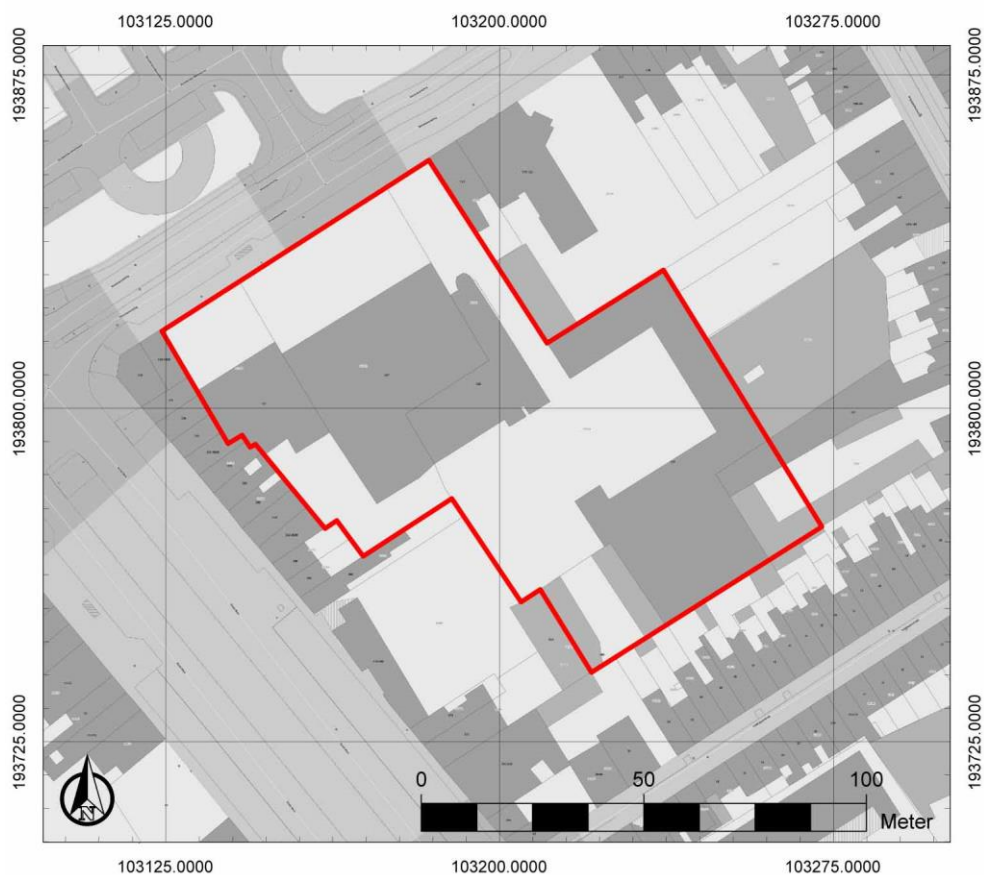
Locatie (provincie, gemeente, deelgemeente, adres, toponiem): Oost-Vlaanderen, Gent, Gent, Nieuwewandeling 125-128, Nieuwewandeling 125-128

Bounding box x/y Lambert 72 coördinaten:

- 103175, 193850
- 103237, 193831
- 103237, 193752
- 103169, 193767

Kadastrale percelen: Gent, afdeling 6, sectie F, nummer 331h4, 331k4, 331g4, 323r (partim), 322n3 (partim)

Kadastraal plan:

Figuur 1: Kadasterplan met aanduiding van het onderzoeksgebied

Aanleiding van het vooronderzoek

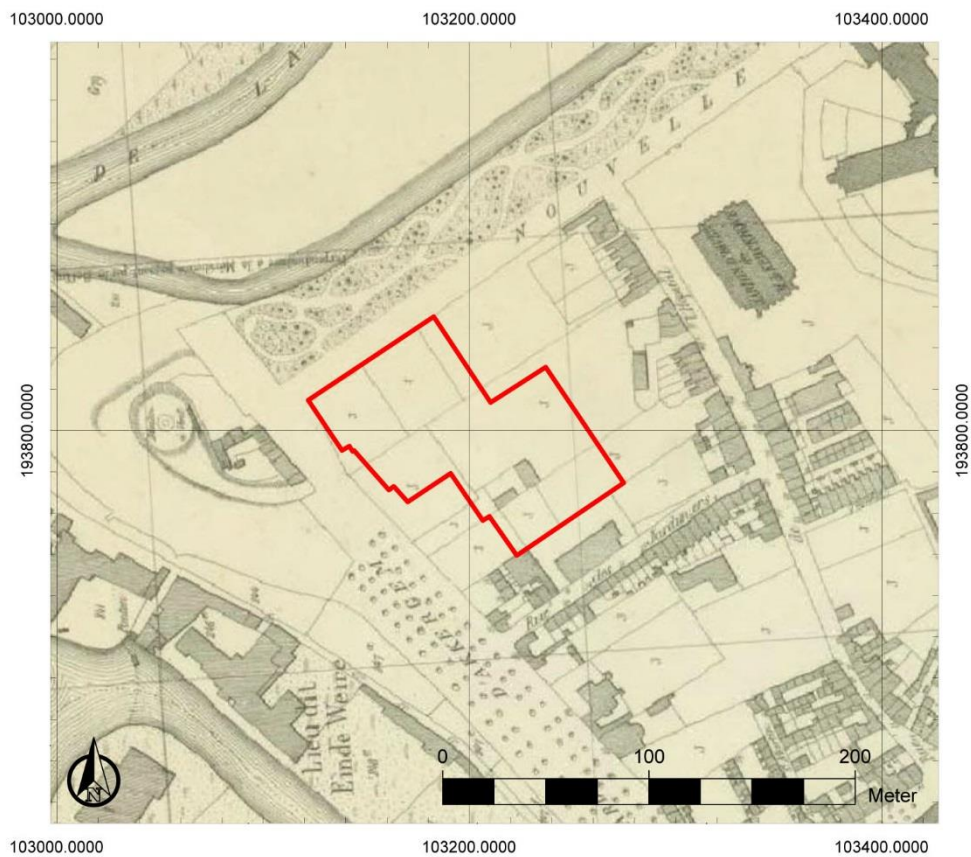
Zie 2.3.2 van het verslag van resultaten.

Resultaten van het vooronderzoek zonder ingreep in de bodem

Het onderzoeksgebied bevindt zich binnen de historische stadskern van Gent, in het gehucht Ekkerghem. Dit gehucht was van in de middeleeuwen tot in de 19de eeuw een landelijk gebied binnen de stadsomwalling. Dit wordt bevestigd door verschillende geraadpleegde historische kaarten. In de omgeving van het onderzoeksgebied bevinden zich verschillende gekende archeologische waarden uit de middeleeuwen en de nieuwe tijd. De meeste daarvan zijn eerder lokaal van belang en niet te relateren aan het onderzoeksgebied. Aangrenzend aan het onderzoeksgebied zijn wel resten van de laatmiddeleeuwse stadsversterking te verwachten, evenals van twee molens die te zien zijn op 16de-eeuwse kaarten. Verder is ook de vondst van een greppel uit de Romeinse periode en uit de volle middeleeuwen nog een indicatie van het archeologisch potentieel van het onderzoeksgebied. De korte afstand tussen de locatie van deze vondsten en het onderzoeksgebied maakt dat de kans bestaat dat gelijkaardige sporen zich ook binnen het onderzoeksgebied bevinden.

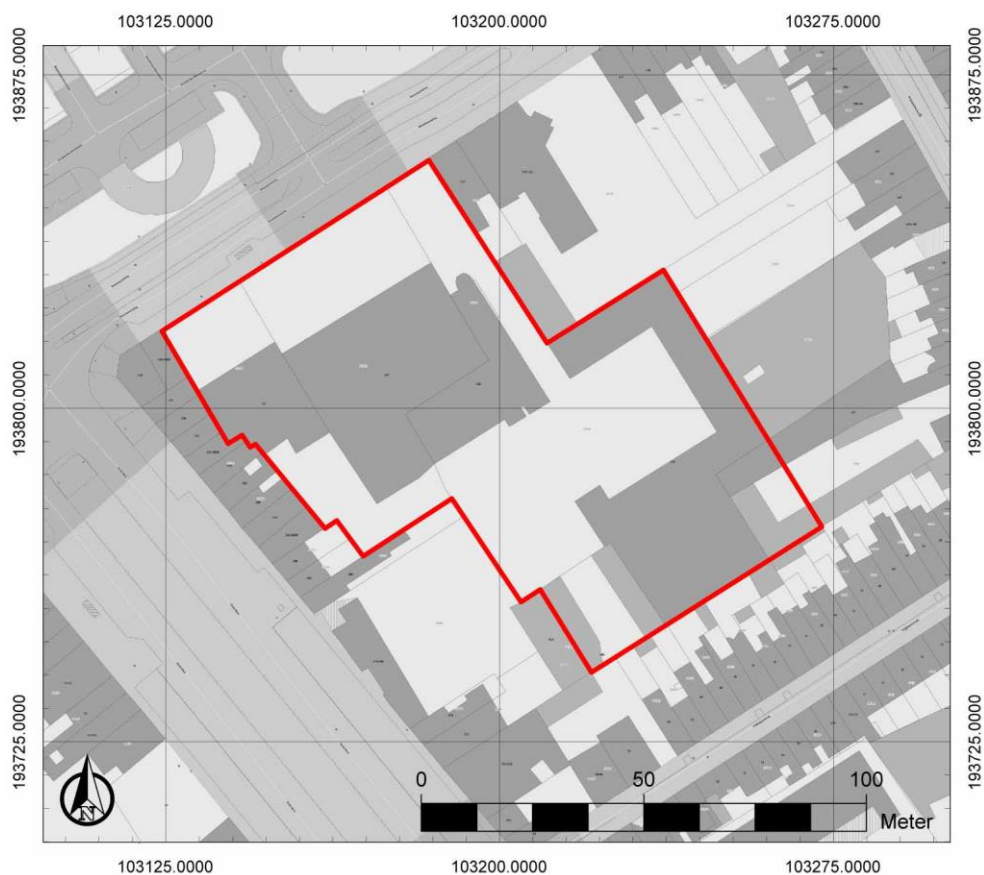
Met betrekking tot de landschapshistoriek en de gebruiksevolutie van het terrein zijn we reeds vanaf de 16de eeuw goed geïnformeerd aan de hand van historische kaarten. Ze tonen dat het onderzoeksgebied lang in gebruik geweest is als akkerland en grasland. Het is pas op een kaart uit 1878 dat bebouwing binnen het onderzoeksgebied te zien is. Het gaat om twee bouwvolumes, te situeren in het zuiden van het onderzoeksgebied. Ten laatste vanaf het midden van de 19de eeuw

verschijnt industriebouw binnen het onderzoeksgebied, zoals die vandaag de dag nog steeds aanwezig is binnen het onderzoeksgebied.

Figuur 2: Syntheseplan

Het bureauonderzoek toont aan dat het onderzoeksgebied archeologisch potentieel kent. Met name de vondst van sporen uit de Romeinse tijd en uit de volle middeleeuwen op een nabijgelegen onderzoek maakt dat sporen uit deze periodes ook verwacht kunnen worden binnen het onderzoeksgebied. Het lange gebruik als akkerland en grasland en verwachte ophogingen op het terrein maken dat een goede bewaring van het bodemarchief verwacht wordt. Dit bodemarchief zal vermoedelijk verstoord worden in het kader van de geplande werken. Om vast te stellen of waardevolle archeologische resten aanwezig zijn binnen het onderzoeksgebied en om de impact van de geplande werken op het aanwezige archeologische niveau beter in te kunnen schatten, is verder archeologisch vooronderzoek aangewezen.

Figuur 3: Afbakening onderzoekszone voor uitgesteld vooronderzoek met ingreep in de bodem

Vraagstelling en onderzoeksdoelen

Doelstelling van een uitgesteld vooronderzoek met ingreep in de bodem is nagaan of archeologische niveaus aanwezig zijn in het projectgebied en op welke diepte, om een verdere inschatting te kunnen maken van de versturende impact van de geplande werken. Ook dient het uitgesteld vooronderzoek met ingreep in de bodem uitspraken te kunnen doen over de aan- of afwezigheid van een archeologische site binnen het onderzoeksgebied en over het potentieel op kennisvermeerdering.

Kunnen de gegevens uit het uitgesteld vooronderzoek met ingreep in de bodem bijkomende informatie aanleveren die toelaten de hypothesen gebaseerd op het bureauonderzoek bevestigen, verfijnen of bij te sturen op vlak van opbouw van de ondergrond, aanwezigheid van intacte bodems, verstoring van de oorspronkelijke bodem, verwachte periodes en aard van de site bijvoorbeeld?

Volgende onderzoeksvragen worden behandeld:

- Op welke dieptes bevinden zich relevante archeologische niveaus?
- Waar ligt/lag de hoogste grondwaterspiegel?
- Zijn er nog intacte bodems aanwezig?
- In hoeverre is de oorspronkelijke bodem (sub)recent verstoord?
- Zijn archeologische sporen aanwezig binnen het onderzoeksgebied en zo ja, wat is de precieze afbakening ervan in de ruimte en in de tijd?
- Wat is het type vindplaats (bewoning, begraving, ...), aanwezig binnen het onderzoeksgebied?
- Wat is de bewaringstoestand van de aangetroffen archeologische sporen?
- Wat is de bewaringstoestand van de aangetroffen materiële cultuur?
- Wat is de potentiële kenniswinst van een eventuele opgraving?

- Is er mogelijkheid tot behoud *in situ* en zijn er eventuele maatregelen nodig om aan het behoudsprincipe te voldoen?
- Indien behoud *in situ* van het archeologisch erfgoed onmogelijk of onwenselijk is in het kader van de geplande bodemingrepen: kan een afbakening gemaakt worden van bepaalde delen van het terrein die voorafgaand aan de werkzaamheden moeten onderzocht worden?

Onderzoeksmethode

Geofysisch onderzoek is niet aangewezen omdat dit geen gegevens over de chronologie van de eventueel gedetecteerde fenomenen kan opleveren. Veldkartering is niet mogelijk omdat het terrein bebouwd en verhard is. Bodemonderzoek kan inzicht verschaffen in de bewaring van de bodem en de aanwezigheid van een ophogingspakket vaststellen. Ongeacht de bewaringstoestand van de bodem zal na afloop van bodemonderzoek nog steeds de vraag onbeantwoord blijven of relevante archeologische sporen aanwezig zijn binnen het onderzoeksgebied. Bodemonderzoek zal wellicht gevolgd moeten worden door een andere onderzoeksmethode om dit antwoord te kunnen bieden.

Het is wel nuttig een proefsleuvenonderzoek uit te voeren op het terrein, omdat archeologische sporen uit verschillende periodes aanwezig kunnen zijn binnen het onderzoeksgebied. Om uitspraken te kunnen doen over de aan- of afwezigheid van een archeologische site binnen het onderzoeksgebied is het noodzakelijk een proefsleuvenonderzoek uit te voeren. Een proefsleuvenonderzoek biedt namelijk meer ruimtelijk inzicht dan een proefputtenonderzoek. Bovendien wordt een archeologische site zonder complexe verticale stratigrafie verwacht.

De onderzoekszone beslaat steeds de oppervlakte van ca. 8493 m², zoals die afgebakend is op basis van het uitgevoerde bureauonderzoek (Figuur 3).

De onderzoeksdoelen zijn succesvol bereikt wanneer de vooropgestelde onderzoeksvragen en de bijkomende onderzoeksvragen die opgesteld worden naar aanleiding van elk assessment beantwoord zijn.

Onderzoekstechnieken

Binnen het volledige onderzoeksgebied worden bodemingrepen gepland. Deze omvatten de realisatie van vijf bouwblokken en bijhorende omgevingsaanleg. De bodemingreep is zwaarder in het noorden van het onderzoeksgebied, waar een ondergrondse parking van ca. 2481 m² en 3,85 m diepte voorzien wordt. Daarom dient het archeologisch onderzoek uitgevoerd te worden tot een diepte van 4,35 m (3,85 m ingreep + 50 cm buffer), of totdat alle aardkundige eenheden onderzocht zijn waarin archeologische sites in primaire positie kunnen voorkomen, die relevant zijn voor de vraagstellingen van het onderzoek.

Omwille van praktische redenen is het aangewezen dat voor aanvang van het proefsleuvenonderzoek de bebouwing gesloopt kan worden tot op maaiveldniveau en de verharding voorzichtig verwijderd kan worden. De funderingslaag van de verharding mag nog niet verwijderd worden, om het onderliggende bodemarchief zo min mogelijk te roeren.

Proefsleuven

Voor de gehanteerde onderzoekstechnieken is hoofdstuk 8.6 van de Code van Goede Praktijk van toepassing. De aangelegde proefsleuven hebben een breedte van 4 m (Figuur 4). Gezien de verwachte diepte van het archeologische niveau laat dit toe veiliger te kunnen werken. De proefsleuven worden haaks op de Leiearm geplaatst. Omdat deze een bocht maakt rond het onderzoeksgebied, worden de proefsleuven in het noorden van het terrein haaks op de Nieuwewandeling geplaatst en in het zuiden haaks op Einde Were.

De proefsleuven hebben een maximale tussenafstand van middelpunt tot middelpunt van 20 m. Er wordt rekening gehouden met perceelsgrenzen, zodat de volledige lengte van de proefsleuf niet wordt ingenomen door een gracht. De beoogde oppervlakte die onderzocht dient te worden door middel van proefsleuven, bedraagt minimaal 10%. Voor een goede selectie moeten de proefsleuven aangevuld worden met kijkvensters en/of dwarsseuven. De oppervlakte hiervan bedraagt minimaal 2,5 % van het onderzoeksgebied. De zijden van de kijkvensters meten maximaal 13x13 m. De kijkvensters en/of dwarsseuven moeten voldoende groot zijn om de onderzoeksvragen te kunnen beantwoorden. De proefsleuven worden aangelegd op het bovenste archeologische niveau waarop grondsporen te zien zijn. Ter hoogte van de zone waar een kelder aanwezig is, die behouden blijft, worden de proefsleuven ingekort.

Figuur 4: Inplanting van de proefsleuven (blauw) en aanduiding van de kelder (bordeaux)

Voorziene afwijkingen ten aanzien van de Code van Goede Praktijk

Er zijn geen voorzien afwijkingen ten aanzien van de Code van Goede Praktijk.